

Studentertale 2022

Kære studenter!

I dag er en festdag – den dag hvor I bliver studenter og fejrer dagen med jeres familie, venner og kammerater fra skolen – en dag I vil huske hele livet!

Og I er en helt særlig årgang.

I er den årgang, der har haft den – skal vi sige - mest omskiftelige gymnasietid i mands minde. Pandemien har gjort, at undervisningen i perioder har måttet foregå på teams, ligesom restriktioner har betydet, at vores sociale liv i lange perioder har været begrænset. Ting vi tog for givet: at vi kan gå i skole, at vi kan gå ud og feste sammen, at vi kan tage på ferie, var pludselig ikke længere mulige.

Heldigvis lykkedes det at arrangere studierejser her i foråret i 3.g, og selvom vi ikke har kunnet gennemføre alle de sociale aktiviteter og fester, vi gerne har villet give jer i jeres gymnasietid, tror jeg nu ikke det helt har afholdt jer fra at feste lidt indimellem.

De sidste to år har været en svær tid for mange, men på trods af restriktioner og den usikkerhed, der har været, så bliver I i dag studenter. Og det er det, vi er sammen om at fejre her i dag.

Det hører med til at være ung at have drømme og forhåbninger til fremtiden. Og vores velfærdssamfund har i mange år været så rigt, at vi har vænnet os til, at næsten alt er muligt. Det vendte corona-epidemien med et slag op og ned på. Epidemien og nu krig og en ustabil økonomi betyder, at vi i de kommende år nok må *justere vores forventninger*. Vi bliver nødt til at se på verden med nye øjne, reflektere over, hvem vi er og gerne vil være, og hvad der virkelig betyder noget for os.

Tiden i dag minder på mange måder om slut 70'erne og start 80'ernes.

Også dengang var der økonomisk krise og inflation og dertil arbejdsløshed. Der var krige rundt om i verden og angst for den nye og dengang uhelbredelige sygdom AIDS. Unge gik til kamp mod forbrugerismen, den økonomiske ulighed og den stigende forurening. Man var bekymret for den stigende individualisme og narcissisme, ideologernes død, der var generationskonflikter, og man betragtede kønnet som en social konstruktion. Der var feminister og miljøaktivister – som mindede ikke så lidt om nutidens Gretha Thunberg og Me-Too-bevægelsen. Og 70'ernes aktivisme fik i høj grad indflydelse på udviklingen af samfundet.

Men der er også forskelle. Mens 70'ernes unge gik til kamp mod vestens imperialisme, er man i dag mere optaget af, hvordan vi fastholder de vestlige demokratier overfor totalitære staters fremmarch. En anden forskel er, at mens der i 70'erne og 80'erne stadig var nogle forholdsvis klare, almene normer og værdier, så synes de fælles værdier i dag at være erstattet af værdimæssige og identitetspolitiske kampe. Der er et væld af grupperinger, der bruger megen energi på at gøre opmærksom på sig selv og stille krav: fordi jeg tilhører dette mindretal, har jeg ret til... Nogle taler om, at der i den vestlige kultur er sket et værditab og ser det som hovedårsagen til, at der i dag er så stor mistrivsel – ikke mindst hos unge.

I 1976 skrev Kim Larsen: "**Det er en kold tid**", som vi lever i... Den beskriver tidens tanker meget godt: hvordan almindelige mennesker kommer til kort i forhold til systemet. Men den udtrykker samtidig et håb – nemlig den glæde man kan opleve gennem samvær med ligesindede i et værdibåret fællesskab.

I 2022 har Stefan Herman skrevet en lille bog med titlen "**En varm tid**". Her beskriver han, hvordan vi på mange måder i dag lever i **en overophedet tid**, både hvad angår vores forhold til naturen, til andre og til os selv.

De sidste 200 år har vi arbejdet på at **adskille menneskenaturen fra den øvrige natur**. Videnskaben og teknologien har udgjort grundlaget for vores velfærd og har gjort arbejdslivet lettere for mange mennesker. Men vores stadig voksende forbrug har gjort, at vi har drevet rovdrift på naturen. For os i dag er naturen ikke noget, vi skal leve af og være i samhørighed med. Naturen er noget, man tager ud i i sin fritid eller nyder på eksotiske rejser. Og fordi vi har prioriteret ønsket om et stadig voksende forbrug højere end naturens balance, har det skabt overophedning.

Også vores **forhold til hinanden** er blevet overophedet. Ikke mindst de sociale medier har skabt nye værdi- og identitetspolitiske arenaer. Tidligere var der en række almene, universelle idealer og fordringer: til mennesket, til borgeren, til sandheden, til kunsten og historien. Som bøger havde man rettigheder, men også pligter. Vi var enige om en fælles etik, der udsprang af de kristne værdier. Sådan er det ikke længere. I dag er man mere fælles om enten nationalitet, køn, livsstile end om almene idealer og værdier. Vores ideer om frihed og ret, der før var bærende for vores demokratiforståelse, er erstattet af populisme og fake news påstår Stefan Herman.

Endelig koger forholdet til os selv. Man går ikke kold i dag, man er heller ikke vild i varmen, man brænder sit lys i begge ender. Selv ledige er stressede i dag. Man er optaget af en perfektionskultur og en vibrerende følsomhed i et allestedsnærværende socialt liv. Man føler, at man skal nå ufattelig mange ting hele tiden og er konstant på jagt efter nye oplevelser. Hertil kommer en enorm autoritetsusikkerhed. Der eksisterer ikke længere nogen sandheder, og autoriteter har ikke længere noget med viden at gøre, men om man er i stand til at skaffe sig opmærksomhed. Der er en følelses- og identitetsmæssig overophedning, der fuldstændig synes at blokere for fornuft og rollebevidsthed. Flere muligheder opleves nærmere som en byrde end som frihed.

Forestillingen om, at **jorden er ved at gå under**, er ikke ny – tænk blot på Ragnarok i den nordiske mytologi. Men den overophedning, som bl.a. Steffen Herman taler om, synes jeg viser, at vi bliver nødt til at ændre nogle grundlæggende forhold – både i den måde vi indretter vores samfund på og mht. vores forhold til os selv og hinanden.

Og hvad kan vi så gøre? Vi kan fx prøve på at genfinde nogen af de utopier, nogle af de håb for fremtiden, som vores kultur også rummer.

Her kan vi fx hente inspiration hos forfatteren Ludvig Holberg. Holberg er nok mest kendt for sine komedier, - I kender sikkert enten Jeppe på Bjerget eller Erasmus Montanus. I meget af det Holberg har skrevet, prøver han at få os til at indse det fornuftige og de rette værdier ved at vende tingene på hovedet. Det gør han også i sin satiriske roman Niels Klims underjordiske rejse fra 1741. Bogen er en civilisationskritik, hvor Holberg samtidig beskriver sine forestillinger om det gode liv, Utopia.

Bogens hovedperson er den norske student Niels Klim, som vender tilbage til sin fødeby Bergen efter studentereksamen. På en udflugt lidt uden for byen (betyder det mon: efter en fest?) falder han i et dybt hul i klippen og lander på en planet i Jordens indre kaldet *Nazar*. I jordens indre er naturens orden vendt på hovedet. Som på jorden er naturen inddelt i en planteverden, en dyreverden og en menneskeverden, og på sin rejse møder Niels Klim en lang række sære folkeslag.

I landet Potu (en let omskrivning af Utopia) er indbyggerne træer, og de er først og fremmest kendetegnet ved at være forbilledligt fornuftige og yderst langsommelige. Deres diametrale modsætning er de overfladiske og forfængelige aber i Martinia, som foretager sig alt i en rasende fart. Og ironisk nok er det menneskene, der er det mest primitive folkeslag under jorden.

Romanen anslår en lang række temaer som kredser om, hvordan man indretter et samfund fornuftigt. Den hylder den besindige omtanke på bekostning af hektisk jagen efter forandring - 'projektmageri' som

Holberg kalder det. Den slår et slag for kønnes ligestilling ved at vise, at kvinder fuldt ud på linje med mænd er i stand til at varetage betrodne stillinger i samfundet. Den gør nar af tom forfængelighed og støvet, uanvendelig lærdom på bekostning af den nyttige indsats til gavn for samfundet. – I det potuanske samfund rangerer bonden højere end hofmanden.

I Potu værdsætter man værdier som: fornuft, selvbeherskelse, respekt, tolerance og humanisme.

Niels gør som europæere altid, og ikke mindst på Holbergs tid, har haft for vane over for 'primitive' folk: Han udnytter dem. I løbet af ingen tid gør han sig til hersker over en stor del af planeten. Men faldet er dybt, og han ender som klokke hjemme i Bergen. Niels Klims rejse til jordens indre er en kritik af europæisk selvtilstrækkelighed i mødet med samfund i andre dele af verden. Den advarer mod forandring, der ikke er tænkt grundigt igennem, og den insisterer på religionen og respekten for medmennesket som fundament for samfundet.

I vores overophedede tid, kunne vi prøve at genskabe og stræbe mod at efterleve nogen af de utopier og idealer, som vores kultur også har skabt, fx:

- kardinaldyderne: visdom, retfærdighed, mod og selvbeherskelse
- det kristne budskab om tro, håb og kærlighed og
- vores forestillinger om Utopia

Vi kan prøve at genfinde de værdier og den etik og moral, som også er skabt i vores kultur, og lade dem være styrende for vores handlinger.

Vi bliver nødt til at tro på *de gode kræfter i mennesket*, at det er muligt at opnå det gode liv, og derfor må vi også tro på *opdragelsesprojektet*. Vi kunne prøve at genindføre en større grad af ro og eftertænksomhed. Og vi kan prøve at have større opmærksomhed på, *hvordan vores adfærd opfattes af og påvirker andre*.

En af dem, der har beskæftiget sig med ændringer i adfærd i vores tid, og som jeg værdsætter meget, er professor Lars Henrik Schmidt. Kort før sin død i efteråret gav han et sidste interview. Her blev han bl.a. spurgt om, hvad han gerne ville give videre, og hans svar var: "Du skal først og fremmest handle sådan, at du ville gentage dine handlinger". Det er selvfølgelig **et ideal**, som ingen helt kan leve op til - ligesom ingen helt kan blive som Jesus, for fuldkomne mennesker findes jo ikke. Men når det ikke lykkes, kan man sige undskyld. Med det mener man jo: 'gid denne handling aldrig var sket', fordi man indser skadevirkningen af en handling. Man undskylder, fordi man gerne ville have undgået en handling. Men det, man oplever i disse år, siger Schmidt, er, at ingen undskylder længere. Man beklager kun, og hvad beklager man? At man er blevet opdaget! Ingen vil påtage sig skylden længere. Schmidt er meget optaget af høflighedsfraser, som han mener er en slags socialt kit og en social olie i samfundet. Vi skal have høflighedsfraser for at kunne glide forbi hinanden konfliktløst siger han. 'Undskyld mig,' kan man sige, når man presser sig forbi nogen, ligesom man siger 'pardon' i Frankrig eller 'scusi' i Italien. Men den slags er ved at forsvinde, og det er ikke godt for vores forhold til hinanden siger han. Tidligere sagde vi 'goddag' og 'farvel'. I dag siger vi bare 'hej', og hvad betyder 'hej'? 'HER ER JEG!' Det handler hele tiden om mig. Her er *jeg*, nu går *jeg*.

Den måde vi omgås hinanden på i det daglige, de ting, vi siger og gør, betyder utrolig meget for vores forhold til både os selv og til hinanden. Og jeg må desværre give Schmidt ret, når han siger, at det er en frygtelig individualisering, der sker i øjeblikket. Det værste i verden er at blive overset, så alting handler om at blive set. Alle vil ses. Hele tiden. Og en begivenhed eller oplevelse gælder kun, hvis den kan omsættes til klik og følgere på de sociale medier. Opmærksomhed er efterhånden det eneste, der betyder noget, mens realkompetencer og viden er devalueret. Og det er en udvikling, der har været med til at bane vejen for fake news siger Schmidt. Ønsket om opmærksomhed fremfor egentlig viden og stræben efter sandhed giver en usund kultur.

Mange i dag opfatter ikke sig selv som religiøse og ser videnskab og tro som modsætninger. Men de fleste mener heldigvis, at vi bør have en etik, som bygger på de kristne værdier. Digteren Søren Ulrik Thomsen har sagt, at én god grund til at tro på Gud er, at man ikke tror, man selv er det. Det synes jeg godt lige, man kan tænke over...

Jeg håber N. Zahles Skole har været med til at give jer en tro på og viden om, at der er noget, der er større end jer selv.

Jeg håber jeres tid på Zahle har været med til at give jer både uddannelse og dannelse. Og med dannelse mener jeg: solid viden, evne til kritisk tænkning og til at omsætte jeres viden i praksis og endelige - et vist mål af god opførelse!

Jeg håber I vil se tilbage på jeres studentertid som en tid, hvor I på trods corona fik etableret et værdisæt, der kan hjælpe med til at udvikle:

- et mere bæredygtigt forhold til naturen,
- en rummelighed over for hinanden, og
- en tro på jer selv, - på at I kan gøre en positiv forskel og være noget for andre.

Det har været en fornøjelse at opleve, hvordan I har bakket op de forskellige arrangementer på skolen, og hvordan I igennem udvalg og klubber har været med til at skabe inkluderende fællesskaber og tage ansvar for hinanden.

Det har været en fornøjelse at opleve, hvordan I engagerer jer i verdens problemer og fx støtter humanitære hjælpeorganisationer, ønsker at gøre skolen mere bæredygtig og tager på klimavenlige studieture.

Det er en fornøjelse at opleve, hvordan I hilser på hinanden på trappen og møder hinanden med et smil.

Og det er en fornøjelse at opleve den venlighed og åbenhed, hvormed I modtager vores nye og kommende elever.

Jeg håber I igennem jeres tid på Zahle har udviklet både livsmod og selvbeherskelse. Man skal være sig selv, men ikke sig selv nok.

Det er jer, der med jeres uddannelse og jeres kompetencer har muligheden for at *se på verden med nye øjne*. Det er jer, der har muligheden for at være med til at ændre samfundet og gøre en forskel, mht. hvordan vi indretter os og har det med os selv og hinanden. Brug den!

De bedste ønsker for fremtiden til jer alle og

Hjertelig tillykke med studentereksamen!